קאַפּיטל זיבעצן

צוליב אַ קוצו של יוד

מדינת ישראל איז אַ פרייע מדינה. אין די דריי חדשים, וואָס איך בין דאָרט געווען, בין איך געגאַנגען וווהין איך האָב געוואָלט, גערעדט וואָס איך האָב געוואָלט, געזאָגט דעות, ווען מען האָט מיך געפרעגט און ווען מען האָט מיך נישט געפרעגט, און קיינעם איז נישט איינגעפאַלן מיר צו זאָגן: מישט זיך נישט, עס איז נישט אייער עסק, איר זענט אַ פרעמדער. אָפט האָב איך זיך געמאַכט תמעוואַטע און אַריין וווהין איך האָב נישט געטאָרט אַריינגיין, און מען האָט מיך נישט געפרעגט אויף קיין פּאַספּאָרט. ס'איז דאָרט פולקאָמענע פרייהייט פון באַוועגונג און פרעסע. דער בירגער איז באַלעבאָס. זיינע רעכט זענען זעלבסטפאַרשטענדלעך. אָפט האָב איך געטראַכט, אַז די רעגירונג לאָזט שוין אָפט אָפּ צופיל די לייצעם. ס'איז דאָ אַזויפיל פרייהייט אין לאַנד, אַז מיר דוכט זיך, אַז ס'איז גרינג פאַר שונאים צו פאַרשטעלן זיך פאַר יידן און אָנטון גרויסע צרות. קיינער איז קיינעם נישט חושד, און אַלע טירן זענען אָפן און קיינע טויערן זענען נישט פאַרשלאָסן.

אָבער דער בירגער פון ישראל איז דווקא נישט קיין גלייכגילטיקער אָדער נאַכלעסיקער מענטש ווען עס האַנדלט זיך וועגן אידייען, אמונות אָדער אידעאָלאָגיעס. יעדער איינער איז אַ פּאַרטיי־מיטגליד און ער איז זיכער, אַז נאָר ער האָט דעם גאַנצן אמת אין קעשענע און נאָר זיין פּאַרטיי ווייסט ווי אַזוי צו לייזן אַלע שוועריקייטן פון ישוב און גלות. אָפט זענען די גרענעצן צווישן די פּאַרטייען זייער מטושטשדיקע, כמעט גאָרנישט קיין קאָנטיקע. דאָך האָט יעדע פּאַרטיי איר טאָג־צייטונג, איר אָרגאַניזאַציע און וועט זיך בשום אופן

נישט פאראייניקן מיט קיינעם נישט, אפילו מיט דער פארטיי, וואס האט די זעלביקע אידעאלאגיע.

איין ביישפיל: וויפיל איך האב זיך געמאטערט צו וויסן דעם אונטערשיד צווישן דער מפ״ם און מפא״י האב איך נישט געקאנט אויסגעפונען דעם חי־לוק.ביידע זענען סאציאליסטיש, ביידע זענען סעקולאר, ביידע זענען פאר צנע, ביידע זענען קעגן אריינלאזן צוריק די אראבער, ביידע אריענטירן זיך אויף די קיבוצים, ביידע האבן געקעמפט מיט אויסערגעוויינטלעכן מוט אין דער מלחמה און ביידע זענען לכתחילה געווען פאר א בשותפותדיקער מיט־ארבעטערשאפט מיט די אראבער. ביידע זענען איצט פאר העברעאיש, ווי די נאציאנאלע שפראך אין מדינת ישראל און אין גלות. וויכטיקער נאך איז וואס ביידע פארטייען זענען צוזאמענגעשטעלט פון דעם זעלביקן עלעמענט יידן — מזרח־אייראפעאישע יידן, וואס האבן זיך אויפגעהאדעוועט אויפן סאציאליזם און אויף דער מאדערנער יידישער און העברעאישער ליטעראטור. די פירער פון ביידע פארטייען זענען דערצויגן געווארן אין דער ישיבה און אויף דער ארבעטער בירזשע. דאך זענען זיי אין אפאזיציע איינע צו די אנדערע.

מען זאגט, אז דער גרונט־פרינציפ, וואס טיילט זיי פונאנדער איז וואס די מפ״ם אריענטירט זיך אויף סאוועט רוסלאנד און די מפא״י אויף מערב. אבער דאס איז אינגאנצן נישט אמת. די מפ״מניקעס זענען נישט קיין סטא־ליניסטן. זיי האלטן, אז דער קיבוץ איז דער גרעסטער פאטש אין פנים דעם רוסישן קאמוניזם. איך האב זיי געהערט זאגן ווידער און ווידער, אין וועלכן מפ״ם קיבוץ איך בין געווען, אז אין סאוועט רוסלאנד איז סאציאליזם מיט א בייטש, וואס איז קיין סאציאליזם ניט, אבער אין מדינת ישראל איז דער קי־בוץ א פרייע סאציאליסטישע געזעלשאפט, א מיטגליד קען פארלאזן ווען ער וויל. און די מפאי״ניקעס זענען נישט קיין קעגנער פון סאוועט רוסלאנד. אט האבן זיי געזוכט א הלוואה ביי די סאוויעטן. די רוסן האבן אבער אפילו נישט געענטפערט. די מפמניקעס וייסן, אז זיי וועלן האבן דעמזעלביקן מזל מיט די סאוויעטן ווי די מפא״י האט געהאט. יעדער איינער ווייסט אין מדינת ישראל, אז די סאוויעטן ווילן קיינמאל נישט מיטארבעטן געמיינשאפטלעך" מיט קיינעם נישט. סאוועט רוסלאנד פאדערט א געהארכזאמקייט אן א תנאי. אויף דעם וועט קיינער נישט מסכים זיין אין מדינת ישראל, די מפמניקעס אויך נישט. בלויז די קאמוניסטן וואלטן געווען מרוצה אויף אזא איינשטעל.

איבערהויפט ווארפט זיך אין די אויגן וואס אי די מפא״י און אי די מפ״ם לעבן אויף אנקל סעמס חשבון. איך רעד שוין ניט וועגן די מאשינען און אנ־דערע הצטרכותן, וואס ווערן געשיקט פון אמעריקע אויפן חשבון פון דער הונ־דערט מיליאניקער הלוואה, נאר פשוט אז די געלטער פון אמעריקאנער יידן

וואָלטןביידע פּאַרטייען געוועזן באַנקראָט. די מפ״ם מיטגלידער קאָנען דאָך אפילו נישט אויסהאַלטן זייער אייגענע צייטונג. איך האָב נאָך דערוויי? נישט געהערט, אַז די מפ״ם זאָל זיך אָפּזאָגן פון נעמען דאָס געלט פון דער קאַפּיטאַ־ליסטישער אַמעריקע.

אָבער ווען איר לייענט די פּאַרטיי־פּרעסע מיינט איר, אַז גאָט ווייסט פאַר אַ תהום עס ליגט צווישן מפ״ם און מפא״י.

צען טאָג־צייטונגען אויף העברעאיש ווערן געדרוקט אין מדינת ישראל. אכט פון זיי זענען פּאַרטיי צייטונגען. מען דערלייגט צענדליקער טויזנטער פונטן צו דער פּרעסע. קיינעם פעלט נישט איין, אַז עס איז אַ פאַרשווענדעניש פון געלט, צייט און מי, און די אַלע זאַכן האָבן געקאָנט פאַרטון ווערן אויף בעסערע זאַכן. די סיבה איז, וואָס יעדער ישראלי האַלט, אַז זיין פּאַרטיי איז אַ נויטווענדיקייט, פּרינציפּן גיט מען נישט אויף. יאָ, אָפּט הערט איר אין לאַנד, אַז עס זענען דאָ צופיל פּאַרטייען אין ישוב, אָבער דער באַקלאָגער האָט טענות אַלץ צו דער אָפּאָזיציע: די איבעריקע פּאַרטייען טאָרן ניט זיין אַזוי ענג־האַרציק. זיי דאַרפן זיך אויפלייזן און פאַרשמעלצן זיך מיט זיין פּאַרטיי, וואָס האָט די ריכטיקע לייזונג צו אַלע פּראָבלעמען און ווייסט ווי אַזוי צו ברענגען די גאולה שלימה.

איך האַלט, אַז די קאָכעניש אין די פּאַרטייען און צוגעבונדנקייט צו אי־דעאָלאָגיעס און אידייען איז נישט קיין חסרון. יידן זענען נישט געקומען קיין ארץ־ישראל צו זוכן פּערזענלעכע מאַטעריעלע גליקן. די וואָס האָבן אַזוינס גע־זוכט זענען געפאָרן אין די אַמעריקעס אָדער האָבן אימיגרירט קיין מערב אייר־ראָפּע. די יידן, וואָס זענען געקומען אין דעם לאַנד פון די אבות זענען אויך נישט געקומען בלויז צו גרינדן אַ יידישע מלוכה. פאַר דעם צוועק זענען געווען פּאַסיקערע לענדער. דער סעקולאַרער מאָדערנער ציוניזם איז סוף־כל־סוף דאָך פאַרבונדן מיט דער משיח־אידייע, מיט דעם אידעאַל פון לעתיד לבוא, מיט אַ טרוים פון מלכות שדי אויף דער ערד. ווען מען קוקט זיך צו טיפער צום ישוב זעט מען קלאָר, אַז יידן זענען געקומען צו גרינדן אַ מלוכה, וואָס זאָל זיין אַ מוסטער פאַר דער גאַנצער וועלט. עדות זענען די אַלע סאָציאַלע עקס־פּערימענטן; עדות זענען די צענדליקער טויזנטער אידעאַליסטן, וואָס האָבן אויפגעגעבן זייער פּערזענלעכן גליק צוליב דעם אויפלעב פון פאָלק. ס׳זענען דאָ גאָר ווייניק צווישן די תושבים, וואָס האָבן ניט „געפּטרט״ אַ פּאָר יאָר אין אַ קיבוץ, אָדער אין אַ גרופּע וואָס האָט אויפגעגעבן איר גאַנצן פּערזענ־לעכן לעבן לטובת הכלל. אפילו ווען די גרופּע האָט כלומרשט געאַרבעט בלויז פאַר אייגענער חיונה, האָט דאָס פאָלק געהאַט מער נוצן פון איר אַרבעט ווי די יחידים פון דער גרופּע.

אין מדינת ישראל יווירעט, קאָכט און זידט מיט צענדליקער סאָציאַלע עקספּערימענטן. אויבערפלעכלעך זעט אויס ווי יידן זענען געוואָרן פאַרהאַרטעוועטע וועלט־מענטשן: זיי רעדן ווויל־יונגעריש וועגן אומרעכט און נישט יושרדיקע מעשים. עס זענען דאָ יחידים וואָס גרויסן זיך מיט נישט־שיינע מעשים און פאַרברעכנס, ווייל אַזוי דאַרף זיין אַ נאָרמאַל פאָלק. אָבער אין תוך איז עס נישט אמת. ווען איר וועט רעדן לאַנג גענוג מיט וועלכן ס'איז יידן אין מדינת ישראל וועט ער אייך צוגעבן, אַז דאָס יידישע פאָלק האָט זיך נישט אָפּגעמאַטערט צוויי טויזנט יאָר, כדי צו דערגרייכן די גרויסע מדרגה פון אַ באַלקאַניש לענדל. מען רעדט דאָ נישט פון די פרומע יידן, וואָס האַלטן, אַז ארץ־ישראל איז מחייב אַן אַנדער לעבן. נאָר אפילו אין די סעקולאַרע קיבוצים רייסט מען פון זיך פּאַסן כדי צו דערגרייכן שלימות. יעדעס עקאָנאָמישע פּראָבלעם ווערט אויפגענומען נישט בלויז ווי פּראַקטיש זי קאָן געלייזט ווערן, נאָר שטענדיק גיט מען אַכטונג, אַז די לייזונג זאָל חלילה נישט פאַרלעצן קיין סאָציאַלן אָדער עטישן פּרינציפּ.

דאָך קומט אויס שווער פאַר דעם דרויסנדיקן מענטשן צוצוזען ווי צוליב אַ קוצו של יוד ווערן גאַנץ אָפט פאַרשווענדט געלט און צייט און שווערע פּראַצע.

איך האָב בייגעוווינט אַ שטרייט וועגן דערציאונג, אַ מחלוקת לשם שמים טאַקע, אָבער איך קאָן עס בשום אופן נישט באַרעכטיקן, וויפיל איך זאָל דעם ישוב נישט דן זיין לכף זכות.

אין מדינת ישראל זענען דאָ אָפיציעל דריי הויפּט־שול ריכטונגען: די בתי ספר כללים, די אַלגעמיינע פאָלקס־שול; זרם עובדים שול — די אַרבעטער שטראָם שול; און די אָרטאָדאָקסישע שולן. ביז נישט לאַנג צוריק, ביזן לעצטן סעפּטעמבער 1949, האָבן די עלטערן געצאָלט שכר־לימוד און די שולן האָבן זיך געדאַרפט אַליין אויסהאַלטן. די אַלגעמיינע פאָלקס־שול האָט געהאַט ביז איצט מער תלמידים ווי אַלע אַנדערע שול־ריכטונגען. אָבער לעצטן זומער האָט די כנסת אָנגענומען אַ שול־צוואַנג געזעץ. זי האָט אָבער נישט געשאַפן קיין איינהייטלעכע נאַציאָנאַלע שול־סיסטעם, נאָר יעדע שול פון וועלכער ס'איז ריכטונג, אויב זי קאָן אַריינקריגן פינף און צוואַנציק קינדער קריגט שטיצע פון דער רעגירונג.

אין רעננה זענען געווען צוויי שולעס — די אַלגעמיינע פאָלקס־שול, ווו עס האָבן זיך געלערנט קרוב צו פינף הונדערט קינדער און דער בית ספר פון די אָרטאָדאָקסן. דער בית ספר כללי איז די עלטסטע שול אין דער קאָלאָניע. זי האָט פאַרמאָגט אַ וווּנדערבאַרן בנין מיט אַ פיינעם גאָרטן און פּאַרק און שפּיל־פּלאַץ און אַ גרויסע קיך און אַ פאַרזאַמלונגס־זאַל, אין קורצן באמת אַ

מוסטער שול. פארשטייט זיך אז אלע לערערס זענען גוטע סאציאליסטן און זענען מיטגלידער פון הסתדרות.

אין א שיינעם טאג אין אויגוסט האבן זיך באוויזן מודעות אנגעקלעפט אויף די פלויטן פון רעננה, אז שבת וועט פארקומען א גרויסע פארזאמלונג, ווו פארשטייער פון הסתדרות וועלן אדרעסירן, וועגן גרינדן א זרם־עובדים שולע — אן ארבעטער שולע.

א היפשער עולם איז געקומען אויף דער פארזאמלונג. דער פארשטייער פון הסתדרות האט גערעדט לאנג און שיין. ער האט באטאנט אז די זרם עובדים שול גיט נישט נאר א סאציאליסטישע דערציאונג די קינדער נאר פלאנצט אין זיי איין ליבשאפט צו ארבעט און צו סאציאלער גערעכטיקייט. אויך לערנט זיך דאס קינד ליב צו האבן די קיבוצים און אוודאי און אוודאי ווערט איינגעפלאנצט אין די הערצער פון די תלמידים א פייערדיקער פאטריאטיזם און דאס קינד איז גרייט מקריב צו זיין זיך פאר דעם פאטערלאנד און פארטיידיקן דעם ישוב מיט זיין בלוט. ועל כולם לערנט מען דאס קינד צו אונטערשיידן צווישן ארעם און רייך און מען גרייט אים צו ווי אן ארבעטער צו פארטיידיקן זיין רעכט. ער האט געענדיקט מיט א פראקטישן פארשלאג: היות ווי די גרויסע מערהייט פון די קינדער וואס באזוכן דעם בית ספר כללי זענען פון עלטערן, וואס זענען מיטגלידער פון הסתדרות זאלן די עלטערן חתמענען א פעטיציע, אז זיי ווילן א זרם עובדים שולע און איבערנעמען דעם איצטיקן בית ספר אין רעננה און מאכן פון אים א זרם עובדים בית ספר.

עס האט זיך אנגעהויבן א הייסע דיסקוסיע. די טאטעס און מאמעס האבן געטענהט אז אויב זיי וואלטן געוואלט א זרם עובדים שולע וואלטן זיי עס לאנג געהאט אין רעננה. ביז איצט איז דאך דער בית ספר אויסגעהאלטן געווארן פון שכר־לימוד און שטיצע פון דער שטאט קאסע. ווער וואלט זיי נישט געלאזט גרינדן לכתחילה א זרם עובדים שולע? אט האבן די ארטאדאקסן געגרינדעט אן אייגענעם בית ספר. די מערהייט פון רעננה וויל נישט קיין פארטיי־שולע. דער בית ספר כללי גיט די קינדער א גוטע נאציאנאלע דערציאונג און פלאנצט אין זיי איין א ליבשאפט צו ארבעט און א געפיל פאר סאציאלער גערעכטיקייט. א גרויסע צאל פון די גראדואירטע געפינען זיך איצט אין קיבוצים, און מען האט אויסגערעכנט א צעטל פון נעמען. פארטיידיקן דאס פאטערלאנד? רעננה האט צוגעטראגן איר חלק קרבנות אט פונקט ווי וועלכער ס'איז קיבוץ. און בכלל, וואס הייסט איבערנעמען א גרייטן בית ספר, וואס איז אויפגעבויט געווארן מיט אזויפיל מי פון דער גאנצער קאלאניע? נישט געפאקט און נישט געמאזלט און ארייגכאפן א בנין מיט פרייען באדן, מיט א

גאָרטן, מיט אַ פּאַרק און אַ פּאַרטיקן וואַסער קוואַל. דאָס איז דאָך פּשוטע גזילה.

דער רעדנער האָט זיך געפּילט ווי אַ קאָזאַק הנגזל. ער האָט געענטפערט מיט שאַרפן מוסר: שעמען מעגן זיך די פּאַרזאַמלטע. אַזוי רעדן עס סאָציאַליסטן, מיטגלידער פון הסתדרות? מיר דאַרפן אַן אמתן סאָציאַליסטישן בית ספר, ווו די קינדער וועלן פייערן דעם ערשטן מאַי און וועלן נישט דאַרפן זיצן אויף דער זעלביקער באַנק ווו די רייכע קינדער זיצן, למשל רוקחס קינדער!

מען איז אים נישט געבליבן שולדיק קיין ענטפער: קיינער האָט נישט גע-צוווּנגען די קינדער צו באַזוכן די שולע דעם ערשטן מאַי. רייכע און אָרעמע אויף דער זעלביקער באַנק? ווו' וועט איר דאָ, אין רעננה, געפינען קאַפּיטאַ-ליסטן? אַלע זענען דאָ קליינע פּאַרמערס, מושבניקעס און אַרבעטער. יאָ אין תל־אביב איז דאָ אַ רוקח, אָבער וואָס זענען זיי דאָ שולדיק? און סטייטש און סטייטש צו וואָס זאָל מען צעברעכן אַ שולע ווו עס לערנען זיך איבער פיר הונ-דערט קינדער? ס'איז דאָ אַ גוטער שטאַב לערער, וואָס פירט אָן אַ מוסטער-שולע, גרינדן נאָך אַ שולע וועט דאָך זיין אַ טאָפּלטע הוצאה — מען וועט דאַרפן אויפשטעלן נאָך אַ בנין, אָנשטעלן נאָך אַ מנהל־פּרינציפּאַל. ווו איז דער שכל הישר?

ס'איז געווען אמרו לאלהים — רעד צו דער וואַנט. די פּאַרזאַמלטע האָבן אָנגענומען אַ רעזאָלוציע, אַז רעננה נויטיקט זיך אין אַ זרם־עובדים שול און מען האָט באַשטימט אַ קאָמיטעט צו קלייבן אונטערשריפטן.

אין איין וואָך צייט האָט דער קאָמיטעט געבראַכט העכער צוויי הונדערט אונטערשריפטן. די קאָלאָניע האָט געקאָכט: ווו האָבן זיי גענומען אַזויפיל חתימות?

אַ וואָך שפּעטער האָט זיך באַוויזן אַ שטיקל נייס אין די צייטונגען: די מייסטע חתימות זענען אַריינגעקראָגן געוואָרן דורך אָפּנאַרעריי און אַ סך חתי-מות זענען גאָר נישט געווען פון די טאַטעס נאָר פון די תלמידים. גאָר אַ גרוי-סע צאָל חתימות זענען געווען פון תימנער יידן, וואָס זענען כמעט אַלע אָן אויסנאַם אָרטאָדאָקסן. זיי שיקן זייערע קינדער אין דעם פרומען בית ספר און בכלל וווינען זיי ווייט פון בית ספר כללי און זייערע יונגע קינדער וועלן גאָר נישט קענען גיין אַזאַ ווייטן מהלך. ווי אַזוי האָט מען אַרויסגעקראָגן די חתי-מות? פּשוט מען איז געקומען צו זיי און זיי דערקלערט אַז דאָס איז אַן אָפּי-ציעלער דאָקומענט, אַ צושריפט פון דער רעגירונג. דער תימנער האַלט אַז דינאָ דמלכותא דינא, מען דאַרף פאָלגן מלוכה.

אָבער די זרם עובדימניקעס האָבן זיך נישט אונטערגעגעבן. זיי האָבן צוגעגעבן, אַז זיי האָבן נישט געקאָנטראָלירט די זאַמלונג פון די אונטערשריפטן.

אָבער וואָס האָט עס צו טון מיט דערעפענען אַ זרם־עובדים שול? זיי ווילן איצט שוין קאָנטראָלירן די זאַמלונג פון די חתימות. זיי וועלן אַוועקזעצן אַ קאָמיטעט אין „סיטי האָל" — אין שטאָטראָט־בנין. נישקשה די פּאַראינטע־רעסירטע אין אַן ארבעטער־שולע וועלן קומען צו דעם קאָמיטעט זיך צו רע־גיסטרירן.

יאָ, זיי האָבן צונויפגעקליבן איבער הונדערט אויטענטישע אונטער־שריפטן. אין דער קאָלאָניע האָט זיך אָנגעהויבן אַ הייסער וויכוח: ווו וועט זיין דער נייער בית ספר? די זרם עובדימניקעס האָבן געענטפערט, אַז מען וועט צעטיילן דעם בנין אויף צוויי: אויף דעם אונטערשטן שטאָק וועלן לער־נען די תלמידים פון בית ספר כללי, אויף דעם אויבערשטן שטאָק וועלן לער־נען די תלמידים פון דעם זרם עובדים בית ספר. וואָס וועט מען טון מיט די איבונגען, ס'איז דאָך דאָ נאָר איין אַטלעטישער פעלד? מילא מען וועט זיך שוין אַן עצה געבן.

איך בין אַוועקגעפאָרן איידער די נייע שולע האָט זיך געעפנט, בין איך נישט קיין עד ראיה וועגן וואָס עס האָט ווייטער פּאַסירט. אָבער אָט איז דער טעקסט פון אַ בריוו, וואָס איך האָב דערהאַלטן דעם 14טן פעברואַר 1950 פון רעננה, געשריבן פון אַ תלמיד פון בית הספר, מיין ברודערס ייִנגל:

„בית הספר של זרם העובדים נפתח ומספר תלמידיו שוה למספר תלמי־די בית הספר העממי (אם לא יותר). שני בתי הספר לומדים בבנין אחד, אלא שאחד לפני הצהרים ואחד אחרי הצהרים. על השולחנות שלומדים עליהם יש כתובות משני מינים כמו „בית ספר זרם העובדים" או „בית־ספר עממי". אבל בקרוב תפתר הבעיה עם בנות בית ספר חדש" שלך, בן ציון.

דער טייטש דערפון: „דער בית ספר פון דעם זרם עובדים האָט זיך גע־עפנט און זיין צאָל תלמידים איז דער זעלביקער ווי די צאָל תלמידים פון בית ספר עממי (און אפשר נאָך מער). ביידע בתי ספר לערנען אין דעם זעלביקן בנין, נאָר איינער לערנט אינדערפרי און דער אַנדערער נאָכמיטאָג. אויף די טישלעך, וואָס די תלמידים זיצן זענען פאַראַן צווייערליי אויפשריפטן: בית־ספר־זרם־עובדים" אָדער „בית ספר עממי". נאָר אינגיכן וועט די פראַגע גע־לייזט ווערן און אַ נייער בנין וועט אויפגעשטעלט ווערן".

צי אַזאַ פּרינציפּן שטייפקייט איז גוט פאַרן ישוב — זאָל דער לייענער אַליין משפטן.